№ 221 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 9 — 1903 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 9 № 221

ԵՐԵՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak». Տելեֆօն № 258.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ. Տելեֆօն № 258.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքում և գիւղում.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Այդ է նրա ճակատագիրը. Ղրիմի ափերից. Նամակ Շուշուց. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Հեռաւոր Արեւելքում. Ինչ է կատարվում Մակեդօնիայում. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.—ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Ջորեքնուկը։

ՔԱՂԱՔՈՒՄ ԵՒ ԳԻՒՂՈՒՄ

Նորերս մենք տպեցինք «Մշակի» մէջ երկու յօդուած, որոնք համեմատում էին քաղաքի մէջ աշխատող բանւորին գիւղի մէջ ապրող երկրագործի հետ։ Յօդուածագիրներից մէկը, առարկելով, որ գիւղացին անշարժ է ընդհանրապէս, առաջարկում էր օգտվել քաղաքում պանդխտող աշխատող դասակարգից և նրանց միջոցով ազդել գիւղի վրա, մանաւանդ որ քաղաքը ունի ազդելու համար բազմաթիւ միջոցներ՝ դասախօսութիւններ, գրքեր, թատրօնական ներկայացումներ։ Միւս յօդուածագիրը աշխատում էր ցոյց տալ, որ քաղաքի բանւորի կուլտուրական դերը չափազանցրած է և որ իսկական գործունէութիւնը պէտք է տեղի ունենայ գիւղում, ուր ապրում և գործում է հողին կպած հարազատ մշակը, մանաւանդ որ քաղաքը մինչև այժմ մեծ մասամբ տուել է գիւղին զանազան ախտեր և մոլութիւններ և շատ քիչ կուլտուրական բարիքներ։

Քաղաքի և գիւղի վէճը յաճախ շօշափվել է ընդհանուր գրականութեան և նոյն իսկ մեր մամուլի էջերում։ Նա հետաքրքրական վէճ է և մենք ուրախութեամբ տեղ կը տայինք այն փաստական յօդուածներին, որոնք կը ներկայացնէին պատկերներ և տպաւորութիւններ մեր իրականութիւնից։

Մեզ համար պարզ է, որ ցանկալի է նախ և առաջ տեսնել մեր գիւղը այնքան բարգաւաճած և առաջադիմած, որ նա կարողանար իր հողից աւելի արդիւնք ստանալ և այնպիսի որակութեամբ, որ կարողանար դիմանալ մրցման ասպարէզում։ Բայց փաստը մնում է փաստ. գիւղացիների մի մասը ներկայումս գտնվում է գիւղից դուրս, պանդխտութեան մէջ՝ քաղաքներում և գործարաններում։ Այդ փաստը պէտք է ուշադրութեան առնել և կազմակերպել կուլտուրական ներգործութեան գործը թէ գիւղում և թէ քաղաքում։

Թող այն անձինք, որոնք ստիպված են գործել քաղաքում և կարող են բարեբար կերպով ազդել քաղաքում գտնվող աշխատողների վրա, կազմակերպեն դասախօսութիւններ և ներկայացումներ վերջիններիս համար, հայթհայթեն նրանց գրքեր և սովորեցնեն գիւղի համար օգտաւէտ արհեստներ։ Թող նրանք գոնէ այդ տեսակ նպաստեն ժողովրդի զարգացման գործին։ Բայց այն անձինք, որոնք կաջողեցնեն մուտք գործելու գիւղերի շրջանը և այնտեղ իրական հողի վրա ցոյց տալու գիւղացուն, թէ ինչպէս նա բարւոքէ իր արհեստը, բեղմնաւորէ իր աշխատանքը և առհասարակ բարեկարգէ այն կեանքը, նրանք անշուշտ էական գործ կատարած կը լինեն ժողովրդի համար։

Գործեցէք ամեն տեղ, քաղաքում թէ գիւղում։ Մի արդարացնէք ձեզ նրանով, որ գործելու տեղ չունէք։ Մենք շատ կը ցանկանայինք, որ գիւղական շրջանում երեւային կուլտուրական գործողների խմբեր, բայց եթէ վերջինները անկարող են գիւղերում լինելու, թող գործեն գոնէ քաղաքներում ժողովրդական մասսայի մէջ։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՅԴ Է ՆՐԱ ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԸ
(Նամակ Երեւանից)

Ոչ մի երեւոյթ, բացասական կողմերով լի ոչ մի յատկութիւն այնքան ուժեղ կերպով արմատացած չէ եղել մեր ժողովրդի, հայ ազգի բոլոր դասակարգերի մէջ, որքան չկամութիւնը և ատելութիւնն ու չարախօսութիւնը, որոնք և բացել են մեր առաջ բամբասանքների, ներքին ինտրիգների մի առակալի դուռը։

Այդ ներքին ինտրիգները շարունակ գոյութիւն են ունեցել մեր ժողովրդի մէջ, նրանք պարարտ հող են գտել հայ ժողովրդի բոլոր դասակարգերի, բոլոր շրջանների խաւերում, սկսած ամենաբարձր դասից մինչև յետինը, սկսած աշխարհականից մինչև հոգեւորականը։

Այդ ներքին ինտրիգները ամեն անգամ դրդեցրել են մեր ժողովրդին, երբ առիթ է ներկայացել, երբ հանգամանքները այնպէս են դասաւորվել, որ իւրաքանչիւր փոքրիկ երեւոյթ ուռեցնելու, այս կամ այն կերպ գունաւորելու, մի խօսքով հազար ու մի տեսակ պատմութիւններով ու ենթադրութիւններով պարուրելու յաւակնութիւն են տածել։ Այդ բանի դէմ կանգ չէ առել ոչ ոք, խղճի խայթ չէ զգացել ոչ մէկը, ով որ և է կերպ կամ անձնական ստոր միտումներից դրդված ուզեցել է մէկին անուանարկել, նրա վարկը ձգել, նրան ցեխի մէջ թաթախել, իր իսկական գծուծ շահերին յագուրդ տալ։

Այդ ներքին ինտրիգները քայքայել են մեր ժողովրդին, չլատել նրա ուժերը, մաշել նրա շահերը, կրծել նրա սիրտը, նրա հոգին։ Ոչ մի զօրութիւն չէ խնայվել այդ ինտրիգները առաջ տանելու համար, ոչ մի գերագոյն շահ չէ կարողացել զսպել, յետ կանգնեցնել այդ ստոր, գծուծ միտումները։

Եւ այդ ներքին ինտրիգները, որպէս մի սեւ ուրուական, շարունակ հետամուտ են եղել, շարունակ հետեւել, հալածել են մեր ժողովրդին, պատմական որպիսի ծանր րօպէներում էլ որ նա գտնվելիս է եղել։

Այո, ներքին ինտրիգը հայ ժողովրդի անբաժան ընկերն է եղել, նրա ճակատագիրը, որը գոյութիւն է ունեցել անցեալում, որը գոյութիւն ունի նաև այժմ։

Մեր պատմութիւնը լի է հազարաւոր ապացոյցներ մեր առածներին, թէ ինչպէս ամենածանր պատմական րօպէներում, ձեռք ձեռքի տուած միաբան գործելու ամենակարեւոր վայրկեանում հայ իշխանական տների, նոյն իսկ հայ հոգեւորականութեան մէջ առաջ են տարվել ստոր ինտրիգներ, յօդվել են միտումնաւոր չարախօսութիւններ, ամենազզվելի բամբասանքներ։

Այսօր, [illegible], նոյն ենք տեսնում մենք մեր ժողովրդի զանազան խաւերում, լինեն նրանք աշխարհական թէ հոգեւորական։

Նորից առաջ է քաշվել բամբասանքն ու քէնը. գլուխ բարձրացրել ինտրիգը։ Զրպարտվում են ամենքը, չարախօսվում նրանք բոլորը, որոնք փորձում են որ և է ուղիղ քայլ, որ և է առաքինի մի սուրբ գործ։ Ձեր իւրաքանչիւր քայլի մէջ նկատում, երեւակայում են մի չար ընթացք, իւրաքանչիւր խօսքի մէջ մի չար դիտաւորութիւն։ Ձեր մասին յօրինվում են սոսկալի պատմութիւններ, անվում են բանսարկուական ենթադրութիւններ։ Գրվում են նամակներ այս և այն տեղից, ձեռքէ ձեռք անցնում մեծ եռանդով և չարախօսութիւնն ու ինտրիգը գնում է առաջ մեծ թափով։

Մարդ շուարում մնում է, թէ ինչպէս նրանց մէջ չէ խօսում առողջ միտքը, անարատ զգացմունքը, որ մի վայրկեան դիտակցել տար այն ընթացքը, որը տանում է դէպի քայքայումը։

Եւ շնորհիւ դրա, այսօր մենք կանգնած ենք մի երեւոյթի առաջ, մի երեւոյթ, որը աւելի ծանր, աւելի դաժան է, քան ինքն իրականութիւնը, իսկ այդ իրականութիւնը այն է, որ ընդհանուր շահերը զոհ են բերվում անձնական գծուծ շահերին, լարվում ստոր բամբասանքներ ու ինտրիգներ, առաջ բերելով լքումն ու յուսահատութիւն ընդհանուրի վրա։

Այո, այսօր, մենք կանգնած ենք մի դառը իրականութեան առաջ, որը ասում է մեզ. հայը ազատ չի լինի ներքին ինտրիգներից—այդ նրա ճակատագիրն է։

Ա—Դօ

ՂՐԻՄԻ ԱՓԵՐԻՑ
(Թռուցիկ տպաւորութիւններ)

VII

Գեղեցիկ է Սեւաստոպոլից Եալտա տանող ծովային ճանապարհը։ Մի կողմը հեռաւոր, անեզր ծովի հորիզոնը, միւս կողմը—Ղրիմի դալարափթիթ բնութիւնը։ Ճանապարհը տեւում է միայն 5 ժամ, որը միանգամայն աննկատելի է անցնում մանաւանդ այդտեղով առաջին անգամ անցնողի համար։ Նորանոր պէյզաժներով հարուստ գեղեցիկ ափերը՝ ուղղակի փաղաքշում են դիտողի տեսողութիւնը։ Իւրաքանչիւր հինգ րօպէից ձեր աչքի առաջից անցնում են բարձրաբերձ սարերը, որոնց գագաթները ամբողջապէս պատկված են ծառա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՋՈՐԵՔՆՈՒԿԸ

Մայիսեան մի գրաւիչ երեկոյ էր. պարտիզի ծառերն իրանց թաւ սաղարթները օրօրում էին մեր գլխին մի մեղմ անուշիկ փափսալով, որի մէջ զգացվում էր գարնանային բնութեան ստեղծագործական թափը։ Լոյս լուսինը իր դունատ շողերի փնջերով տերեւների արանքից թափանցում էր մինչև մեր սեղանը՝ լուսաւորելով մեզանից մէկի ճակատը, միւսի այտը, երրորդի կուրծքը կամ գլուխը։ Ծառերի թեթև սօսափիւնի հետ այդ արծաթագոյն լոյսերը՝ ինչպէս մոլորված թիթեռներ, երերվում, վազվզում էին տերեւների մէջ, մեր շուրջը, մեր գլուխների վրա, երբեք իրար չը հասնելու համար։ Ջուրս կողմում, ծառերի մէջ ինչ որ միջատներ, որոնց համար գիշերային խաւարը իբրեւ արշալոյս էր, դուրս էին սողացել փչակներից և խուլ քսոց տարածել ամեն կողմ։ Մեր առաջ՝ սեղանի վրա, ուր եռում էր հեչտանը, արուսնիկ դիրքով նստել էր փոքրիկ կատուն, որը կամ նայում էր լուսնի խաղացող շողերին, կամ շտապում էր ծառից ընկած այս կամ այն միջատը ճանկել իր թաթով ու խաղալ դիտակի հետ։

Գեղեցիկ տանտիկինը իր քնքոյշ ձեռներով մեզ թէյ էր մատակարարում և մի և նոյն ժամանակ մասնակցում ընդհանուր խօսակցութեան։ Եւ բնականապէս, ինչպէս վայել էր այս բուրալից, դիւթական երեկոյին, խօսակցութեան նիւթն էր սէր, երջանկութիւն, անխառն վայելքներ։ Պատմվում էին արկածներ սրախօսութիւններով ու կատակներով համեմված, որոնք վերջանում էին ընդհանուր քրքիջով։ Սիրտ բանալու ու երեխայական ձեւով խնդալու այն ժամերից մէկն էր, երբ մարդ մոռանում է կեանքի սեւերը, միայն լուսաւոր վայրկեանները տեսնելու համար։ Մեզանից իւրաքանչիւրը, առանց քաշվելու, պատմում էր մի բան իր կեանքից, սիրային մի արկած, ամենքիս զուարճացնելու անհրաժեշտ պայմանով։

—Բայց դուք ոչինչ չէք պատմում մեզ, ասաց տանտիկինը, դիմելով մեր ընկերներից մէկին, որ ընդհանուր ցնծութեան մէջ լուռ նստել էր մի մութ անկիւնում և ասես չէր լսում և չէր տեսնում, թէ ինչ է կատարվում իր շուրջը։ Ամենքս մէկէն դարձանք դէպի նա։

—Ի՞նչ ասեմ, տիկին, պատասխանեց նա, բաղդի խորթ զաւակն եմ ես. կեանքն ինձ ոչինչ չը տուեց, նրա լայնարձակ ու հարուստ պարտիզից ես ոչինչ չը քաղեցի։ Ճանապարհս միշտ փշոտ եղաւ, անցրած օրերս՝ անգոյն։ Եւ տակայն կեանքում որքան շատ են նրանք, որոնց դիպուածը՝ այո, մի շատ սովորական դիպուած, յանկարծ տալիս է ամեն ինչ, և՛ անուն ու հարստութիւն, և՛ պատիւ ու փառք։ Ես, տիկին, ես իմ միակերպ, ձանձրալի կեանքից ոչինչ չը հասկացայ։

Եւ նրա գլուխը խղճալի կերպով կախվեց կրծքին։ Ծիծաղը լռեց, խօսակցութիւնն ու կատակները դադարեցին։ Ամենքս էլ մտածում էինք լռութեամբ։ Մեր ընկերը՝ մի տարիքաւոր ամուրի, ինչպէս իրաւունք ունէր զանզատվել բաղդից։ Բարի մարդ էր, իր ամբողջ կեանքը անցել էր խաղաղ, միակերպ, ինչպէս ինքն էր ասում անգոյն ու անհամ, առանց շատ մեծ գժբաղդութիւնների, բայց և առանց որ և է փայլի։ Մի խղճալի միջակութիւն էր այդ մարդը, որից միլիօններ գալիս են ու անցնում, առանց որ և է հետք թողնելու կեանքի մեծ ճանապարհին։

Մայիսեան երեկոյ, բուրալից պարտէզ, լուսնի երերուն շողեր, զեփիւռի առաջ սօսափող ծառեր, ջահել, գեղեցիկ տանտիկին, այս բոլորը չափազանց բանաստեղծական էր և մեր հոգիները լցնում էր ապրելու, վայելելու, հրճվելու մի անզուսպ տենչով, բայց մեր ընկերոջ անախնկալ գանգատը մի սխուր քօղ ձգեց պատկերի գեղեցկութեան վրա։ Լուռ էինք։

Մինչ այդ՝ տիկինը թէյը բաժանեց՝ վերջացրեց, նազելի շքրանքով ձգվեց պարտիզի թեթև բազկաթոռի վրա և իր հօյանի, գիրգ բազուկների մէջ առնելով փոքրիկ կատուին, քնքոյշ ձեռներով շոյում էր կենդանուն, որ մեղմիւ մռռում էր աչքերը կիսախուփ։

—Նայեցէք, շարունակեց մեր ամուրի ընկերը, այդ կատուն անգամ աւելի երջանիկ է, քան ես։ Քառասուն հինգ տարիներ բոլորեցին իմ գլխով, և դեռ ո՛չ մի անգամ այդքան քնքոյշ ձեռքեր չը շոյեցին իմ յոգնած ճակատը, դեռ երբեք իմ գլուխը այդպիսի բազուկների վրա չը հանգչեց։ Օ՛, ես նախանձում եմ անգամ այդ ողորմելի կենդանուն, որ վայելում է մեր շնորհալի տանտիկնոջ սէրը։

Լռութիւնը շարունակվում էր. ամենքիս սրտի վրա էլ ասես մի ծանր բեռ էր իջած։

—Երբ և իցէ ջորեքնուկ քաղել ես դաշտառում, հարցրեց մէկը,

—Քաղել եմ, քաղել եմ, եղաւ պատասխանը։

Այս անակնկալ հարց ու պատասխանը ծիծաղ առաջ բերեց և ճնշող լռութիւնը խզվեց։ Ընդհանուր տրամադրութիւնը մի փոքր փոխվեց դէպի լաւը. սակայն տանտիկինը շարունակում էր մնալ լուռ ու մռայլ, ասես մի ծածուկ միտք նրան խիստ զբաղեցնում էր և նա չէր լսում մեր ծիծաղը։ Ի յարգանս տիկնոջ ամենքս էլ տխրված էինք վերստին լռել։

—Լաւ յիշեցրիք ինձ ջորեքնուկը, ասաց տիկինը, երբ լռութիւնն ընդհանուր եղաւ. թոյլ տուէք ձեզ պատմեմ մի դրուագ, որ վերաբերում է մեր այսօրվայ խօսակցութեան և որ դուցէ անհետաքրքիր չը լինի։

—Խնդրում ենք, խնդրում ենք։

«Երկու երիտասարդներ՝ այսպէս սկսեց նա, որտակից ընկերներ, մի և նոյն գիւղից մի դժբաղդ տարի հայրենիքի թշնամիների դէմ կռուելու գնացին. նրանցից մէկը գիւղում իր յետեւից չէր թողնում ոչ ոք, մանկութիւնից որբ մնացած՝ նա այժմ գլխովին մենակ էր։ Միւսը նշանված էր մի շատ գեղեցիկ աղջկայ հետ, սիրում էր և սիրված էր նրանից։ Հրաժեշտի րօպէին նա արցունքն աչքերին անիծում էր իր բաղդն ու պատերազմը, որ եկաւ իր երջանկութիւնը խորտակելու։ Աղջիկն էլ հեկեկալով ընկաւ նրա պարանոցով, վերջին համբոյր դրոշմեց նրա շրթունքներին, ապա տուեց իր նշանածին մի մեդալիօն։

—Առ, կախիր այս քո կրծքին, ասաց նա, մայրս է ինձ ընծայել իր օրհնութեան հետ, և թող նրա օրհնութիւնը քեզ հետ լինի պատերազմի վտանգների մէջ։

խիտ անտառներով, իսկ լանջերում՝ տեղ-տեղ խաղողի ընդարձակ այգեստաններով, որոնց կանաչազարդ խորշերում երբեմն երևում են փառահեղ ճարտարապետութեամբ շինած արքայական կամ իշխանական պալատանման ամարանոցները։

Սևաստոպոլից նոր դուրս եկած՝ ճանապարհին մեզ հանդիպում է ծովեզերքում ձգված պատմական Բէյտանէար, որից յետոյ անմիջապէս երևում է մենակեաց հսկայական փարոսը՝ ընկած բացարձակ դաշտում։ Դէպի առաջ գնալիս, յաջորդաբար երևում են՝ ս. Գէորգ մենաստանը, Բալաքլաւայի Գենուէզեան բերդը, Բոյդարեան դռները, Այ-Պետրի (այ—յունարէն սուրբ) և Այ-Թոդոր վայրերը, որոնցից յետոյ հեռուում տեսնում ենք և Եալտան։ Վերջինիս արևելեան կողմը ցցված է Այուդաղ—արջի լեռ կոչված սարը։ Անցնում ենք Այ-Թոդորը և տեսնում նրան յաջորդում են դեղանկար Օրեանդան և Լիվադիան—կայսերական այդ չքնաղ կալուածները։ Ահա վերջապէս և Եալտան իր շնորհալի դիրքով և փրկարար ծոցով։

Դէրէ-Քէօյ և Ուչան-Սու կոչված երկու գետակների մէջտեղն է գտնվում Եալտան։ Գեղեցիկ ու բարեկարգ հիւրանոցներ, լայն և ուղիղ փողոցներ, որոնք օրական երկու-երեք անգամ ջրվում են, ամեն տեղ հարուստ բուսականութիւն, գազային և էլէկտրական լուսաւորութիւն, քաղաքային գեղեցիկ այգի, որին կից է թատրոնական ամառային բեմը, որտեղ ամեն երեկոյ նուագում է իտալացի պրոֆէսոր Կուչերի լարային (СТРУННЫЙ) նուագախումբը, կատարեալ յարմարութիւններ ունեցող լողարաններ, 10 ժողովրդական ուսումնարաններ, երկու միջնակարգ դպրոցներ, բարեգործական ընկերութիւն, որի ջանքերին են պատկանում չքաւոր հիւանդների համար հիմնված մի քանի առողջարանների գոյութիւնը—ահա այն Եալտան, որի ճակատին իրաւամբ գրուել են ռուսական Նիցցա անունը։

Կասկած չը կայ, որ Եալտան Ղրիմի հարաւային ափերի կենտրոնը համարվելով հանդերձ՝ կատարելագործված կուրորտ կոչվելու յարմարութիւններ անշուշտ ունի, դէպի ուր և ուղևորվում են Ռուսաստանի զանազան անկիւններից հազարաւոր մարդիկ թէ ամառային և թէ մանաւանդ աշնանային ամիսներում, երբ այստեղ սկսվում է խաղողով բժշկվելու շրջանը։ Սակայն գաղտնիք չէ և այն հանգամանքը, որ այստեղ եկողների մեծամասնութիւնը ոչ թէ իսկապէս հիւանդներ են, որոնց գլխաւոր նպատակը միայն բուժվել է, այլ և բազմաթիւ են ֆլիրտի երդուեալ երկրպագուների այնպիսի նմուշներ, որոնք անխնայ կերպով վատնում ու շռայլում են կամ հաշիւ ու քանակ չունեցող քսակից և կամ—ուրիշի հնչյութեամբ դիզված փողերը... Այստեղ լցված են հեռաւոր հիւսիսից եկած այնպիսի բուրժուա կանայք, որոնց ամուսինների բացակայութիւնը մեծ հնարաւորութիւն է տալիս՝ տեղական ուղեկից—ПРОВОДНИКЪ անունը կրող Թաթար երիտասարդների հետ դէպի մօտակայ սարերը ճանապարհորդութիւններ կատարել—բուսական աշխարհը դիտելու պատրուակով... Այսպիսի «անբուժելի հիւանդներ», ճիշդ է, այնքան կը գտնէք Եալտայում... Այդպիսի կանանց շռայլութեան աստիճանն էլ որոշելու համար՝ պատմեմ հետևեալ միջնադէպը։

Սևաստոպոլից Եալտա գնալիս՝ շոգենաւի տախտակամածի վրա անց ու դարձ եմ անում, երբեմն դիտելով բնութեան գեղեցկութիւնը։ Սևամազ հարուստ արտայայտութիւնս, չը գիտեմ ինչու, գրաւում է շոգենաւի քթին կանգնած երկու բուրժուա կանանց հետաքրքրութիւնը։ Չիմացայ ինչպէս, գտնելով մի պատրուակ, այդ երկու տիկինները ինձ հետ խօսակցութեան են բռնվում, և ես իմանում եմ, որ դրանք Եալտայի «անբուժելի հիւանդներից» են։ Ինձ հետաքրքիր է իմանալ Եալտայի կենսական մի քանի անհրաժեշտ պայմանների մասին, ուստի ես դիմում եմ նրանց մի քանի հարցուփորձով։

—Որքա՞ն էք վճարում հիւրանոցին, հարցրի ես։

—Մի սենեակի համար 15 րուբլի։

—Այսինքն...

—Օրական, ընդհատեց ինձ շեշտելով միւս տիկինը։

—Այս ամսվայ բիւջէս կարծեմ միայն 1500 րուբլի է, աւելացրեց առաջինը։

—Представьте. опять все скучно и скучно, կրկնում էին «անբուժելի հիւանդները»...

Զարմանքս կատարեալ էր. և դա, ընթերցող, մտացածին կամ չափազանցրած բան չէ, այլ զուտ ճշմարտութիւն, որը նոյն իսկ ստուգելու բաղդն էլ ունեցայ։

Եալտան, ինչպէս ենթադրում են, շինել են կօլոնիստ-յոյները, որոնք քաղաքը անուանել են Եալիտա, որը եալօս—եզերք բառարմատից է։ Նրա գոյութիւնը յայտնվում է միայն XII դարում՝ Նուբիացի Իբն-Էդրիսի բանաստեղծութիւնից։ Միջին դարերում Եալտան պատկանում էր գենովացիներին, սակայն 1475 թուին Ղրիմի միւս բոլոր քաղաքների հետ, Եալտան ևս անցնում է Թիւրքերի ձեռքը։ Պատմագիրներից մէկի ասելով, ներկայ Թաթար ազգաբնակութեան մեծամասնութեան նախահայրերը եղել են յոյն քրիստոնեաներ, որոնք սակայն Թրքական ծանր լուծից ազատվելու համար՝ ընդունել են իսլամութիւն և, ինքնուրոյնութիւնից միանգամայն զուրկ լինելով, հետզհետէ ձուլվել են տիրապետող տարրի հետ...

Խորհրդաւոր է Եալտայի գիշերը ծովի խաղաղ ափերում։ Թոյլ փրփուրով հանդարտ ալիքները խաղաղիկ գուրգուրանքով անդադար համբուրում են գունաւոր քարերի կանաչ մամուռները։ Կապուտակ անամպ երկնակամարի վրա հանդարտ սահում է պաղ լուսինը, որի փայլփլող շողերի [illegible] շղթաներից ասես, արծաթեայ կամուրջ լինի ձգած ծովի անդորր կրծքի վրա։ Հեռու հեռու մակերևոյթի վրա հազիւ հազ նկատվում են մի քանի սև սև բծեր, որոնք միջատի պէս դանդաղ առաջ են սողում, հետզհետէ հեռանում. դրանք ծովային զբօսանքներ կատարող խմբերի մակոյկներն են։ Ծովի ափին շինած ծառուղիի բազմաթիւ նստարանների վրա տեղաւորված են հազարաւոր զբօսնողների մի մասը, որոնք մեծ մասամբ դիտում են բնութեան սքանչելի գեղեցկութիւնը և լսում ծով-հսկայի խորհրդաւոր շշուկը...

Առանձնացած ծառուղիի մի մութ անկիւնում դրված նստարանի վրա, ես մտքով սլացայ ծովի միւս ափը... Իմ աչքի անմիջապէս պատկերացան այնտեղ կատարվող անսանձ վայրագութիւնները ու գազանային սոսկալի աւերումները, որոնք արևելեան քրիստոնեաների վիճակը ողբալի են դարձնում են... յիշեցի ուժասպառ մակեդոնացիներին, հալածական թշուառ հայերին, որոնք Թիւրք հրէշների դէմ անհաւասար, գերմարդկային կռիւ էին մղում։ Այստեղ «վարդ ու բոխակի» մեղեդիներ են հնչվում, սքանչելի բնութեան ճոխ և արդասաւոր վայելքներով հրճվում, երբեմն պարում, իսկ այնտեղ... ախ, այնտեղ վիշտ, տառապանք, մերկացրած սուրեր են հարազատ, անմեղ եղբայրակիցների գլխին... Այստեղ ծիծաղ, լկտի քրքիջներ, սիրային բացատրութիւններ, այնտեղ սուգ, շիվան, անվերջ արտասունք. այստեղ անուշ ծաղիկների բուրմունքն է ամեն տեղ, իսկ այնտեղ—մարդկային տաք արեան հոտը... Օ՛, որպիսի սուր հակադրութիւն, որպիսի անհաւասար կացութիւն...

[illegible] խոհերի ծանր ճնշման տակ՝ մտամոլոր քայլերս ուղղեցի դէպի հիւրանոց...

Սուրխաթեան

Եալտա

ՆԱՄԱԿ ՇՈՒՇՈՒՑ

Հոկտեմբերի 2-ին

Շուշին ոչ մի բարեգործական հիմնարկութիւն չունի։ Մի քաղաք, որը ունի քաղաքային ինքնավարութիւն, որը իր պատմական անցեալն ունի, որը այսպէս թէ այնպէս ինտէլիգենտ զաւակներ էլ ունի, մի քաղաք՝ ուր կան ռէալական, քաղաքային, թեմական և մասնաւոր դպրոցներ, մի քաղաք, որը օրիորդական երկու դպրոցներ էլ ունի, ահա այդպիսի մի քաղաք զուրկ է բարեգործական հիմնարկութիւններից։

Գուցէ ընթերցողը ասէ, որ եթէ քաղաքացիք այնքան պարտաճանաչ են և հասարակութիւնն էլ անտեսապէս ապահովված, որ կարիք չը կայ այդպիսի հիմնարկութիւն ունենալ։ Երանի թէ այդպէս լինէր։ Բայց իրականութիւնը ուրիշ բան է ասում մեզ։

Որ Շուշին լիքն է անտեսապէս անապահով ընտանիքներով—դա անհերքելի փաստ է։ Ուրեմն ինչու գոյութիւն չունի մի հիմնարկութիւն, ուր դիմէին «անտուն», «անտէր», «անհաց» մարդիկ, ուր դիմէին օրվայ հացի կարօտները։

Յայտնի է, որ Շուշին աչքի չէ ընկնում իր արդիւնաբերութեամբ, որով աշխատաւոր դասակարգը կարողանար օրվայ հացը հայթայթել։ Եւ դա է պատճառը, որ Շուշին ընկնում է։ Մարդիկ այստեղ կարծէք քնած դրութեան մէջ են. խաղամոլութիւնը այնպիսի խոր արմատներ է գցել Շուշում, որ թշուառականները նոյն իսկ նեղանում են «մի կոպէկը չուս դալ միւսին պակելու»։ Այդպէս ժանգոտած երկաթի նման ընկած են այստեղ մարդիկ։

Շնորհիւ կլիմայական պայմանների, այստեղ 9 ամիս համարեա ձմեռ է լինում։ Սրանից կարելի է եզրակացնել աղքատ ընտանիքների դրութիւնը։ Աղքատը, որ ոչ մի տեղ գործ, աշխատանք գտնելու հնարաւորութիւն չունի, հնարաւորութիւն չունի նաև հաց մուրալու, որովհետև ցուրտ եղանակներին շուշեցիք մանում են իրանց բնակարանները, դռները պինդ կողպում և յարձակվում «կլօլակի» ու «դօլմայի» վրա։ Աղքատի առաջ դռները միշտ փակ են. նրա աղաչանք, պաղատանքները ցուրտ քամին փչում տանում է «Քիրսայ» սարերը և անյայտութեան մէջ կորչում, որպէսզի ոչ մի արձագանք էլ չը գտնեն նրանք։

Ով ապրել է Շուշում, նա, ի հարկէ, ծանօթ կը լինի այստեղի տարօրինակ սովորութիւնների հետ։ Երևակայեցէք, եթէ իր ժամանակին ձմեռվայ համար իւղ, պանիր, բրինձ, լոբի, փայտ և ածուխ չը գնէք—դուք ձմեռը դժուար կացութեան մէջ կը լինէք, որովհետև այստեղ մթերքներ գնելու սեզօն էլ կայ։ Ուրեմն լաւ մթերքները գնում են ունևորները մինչև ձմեռը, իսկ ձմեռվան մնում են տակի մնացածները, որ ամբողջապէս սպառում է հասարակ դասակարգը։ Թէ որքան հակաառողջական դրութեան մէջ են պահվում այդ մթերքները այն բանի շնորհիւ, որ ոչ մի հսկողութեան չեն ենթարկվում համարեա, աւելորդ եմ համարում դրա մասին խօսել։

Կովկասեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մենք հաղորդել էինք, որ մասնագէտներն այցելում են Փամբակի և Կարսի գաւառի Շիրակի շրջանները և ծանօթացնում գիւղացիներին կատարելագործված կաթնատնտեսութեան հետ։ Շրջիկ կաթնարանները վերջացրին այս տարվայ համար ծրագրված իրանց գործունէութիւնը։ Փամբակի շրջիկ կաթնարանը վերջին ժամանակը այցելեց Նալբանդ, Ավդիբէգ, Պարնի գիւղ, Եղափլու և Սարումախլու գիւղերը։ Գիւղացիները ցոյց տուին հետաքրքրութիւն դէպի սերզատ մեքենայի գործը։

—

Մեզ հաղորդում են, որ այսօր, նոյեմբերի 9-ին, Արտիստական թատրոնում, տիկին Սիրանոյշի հիւանդութեան պատճառով, «Տօսկայի» փոխարէն կը ներկայացվի Նայդենովի «Վա-

---

Բաժանվեցին անմխիթար սրտով։

Նշանված երիտասարդը ճանապարհին խիստ տխուր էր, անդադար յիշում էր սիրած աղջկան և գանգատվում չար բաղդից։

—Մի տրտմիր, սիրելիս, ասաց նրան ընկերը, դու դարձեալ ինձանից աւելի երջանիկ ես. եթէ մեռնես, երկու կաթիլ արցունք թափող կը լինի քեզ համար, թէ կենդանի վերադառնաս, քեզ սպասում է մի սիրող արարած, որի քնքոյշ բազուկների վրա կարող է հանգչել քո յոգնած գլուխը։ Իսկ ես... մեռնեմ թէ կենդանի մնամ, ոչ ոք, ոչ ոք չունեմ, որ ինձ հարցնէ, իմ անունը տայ, մանկութիւնից ի վեր ես մենակ եմ աշխարհում։ Գոնէ մի կաթիլ արցունք դիակի վրա, այդ էլ երջանկութիւն է, թէ մարդ իմանայ մահից առաջ։

Եւ գնացին պատերազմ երկու ընկերները։

Կռիւն արիւնալի էր ու մահացու։ Թշնամին անողորմ էր. հազարաւոր երիտասարդ, ծաղկափթիթ կեանքեր ընկնում էին պատերազմի դաշտերում, տանելով իրանց հետ այնքան յոյսեր, այնքան երջանկութիւններ, բայց երկու ընկերները դեռ կենդանի էին ու անվնաս։

Մի անգամ յառաջապահ մի գնդի հետ նրանք քայլում էին անտառի նեղ արահետով և նշանվածն առաջից և միւսը՝ ետևից։ Նրանց չորս կողմում թափվում էին ծառերի մէջ հազար-հազար գնդակներ, կատաղած օձերի պէս սուլելով, ասես դժգոհ, որ անօգուտ են գետին ընկնում։ Եւ երկու ընկերները ողջ և առողջ այնուամենայնիւ քայլում էին առաջ։ Սակայն նրանք քանի առաջանում էին, վտանգն աւելի էր մեծանում, որովհետև մահաբեր գնդակները բազմանում էին ամեն մի քայլի հետ։

—Լսիր, սիրելիս, դիմեց յետևից քայլողը իր նշանված ընկերին, թող ես առաջից քայլեմ, դու յետևից. տես, գնդակները բոլորն էլ առաջից են գալիս և վտանգը մեծանում է։ Ես աւելի գոհ կը մեռնեմ, եթէ դու գոնէ կենդանի հասնես նշանածիդ։ Իմ կեանքը հայրենիքիցս բացի ոչ ոքի հարկաւոր չէ, իսկ քեզ սպասող կայ։ Երկու ընկերները համբուրվեցին և տեղերը փոխեցին. նշանվածը սկսեց քայլել յետևից, իսկ միւսը առաջից։

Եւ նրանք գնում էին այսպէս անտառային նեղ, կանաչ, արահետով և գնդակները օձերի պէս սուլում ու վշշում էին ծառերի մէջ, նրանց առաջը։

—Տարօրինակ բոյս, ասաց յանկարծ առաջից քայլողը գետնին նայելով. ես երբէք այսպիսի բոյս տեսած չեմ. նայիր, չորս տերև ունի մի և նոյն ցօղունի վրա, ուղիղ չորս, մինչդեռ նա միշտ երեք տերևանի է լինում. սա մի կատարեալ չորեքնուկ է։ Ասաց ու կռացաւ քաղելու անօրինակ բոյսը. նոյն վայրկեանին մի մոլորված գնդակ սուլեց, անցաւ նրա գլխի վրայով։ Երբ նա գլուխը բարձրացրեց և չորեքնուկը ձեռքին դարձաւ յետ, նշանված ընկերը ընկած էր գետին, կրծքից արիւնը հոսում էր և դէմքը պատած էր մահվան գունատութեամբ։

—Տո՛ւր ինձ տեսնեմ այդ բոյսը, ասաց վիրաւորը, հազիւ լսելի ձայնով։

Ընկերը արտասւելով մեկնեց չորեքնուկը դէպի մեռնողը. նա առաւ դողդոջուն ձեռքով ու նայեց.

—Լսիր, իմ ընկեր, ասաց նա, ես մեռնում եմ, իսկ դու ապրիր. մահը քեզ խնայեց, երբ դու նրա դէմ էիր գնում ինձ համար, իրաւունք ունես ապրելու։ Բաղդը երևի միշտ պատկանում է նրան, ով արհամարհում է մահվան վտանգը ուրիշի սիրոյ համար, ով իր կեանքը իր նմանի երջանկութեան զոհ բերելու պատրաստ է։ Դեռ առ այս չորեքնուկը, որի հետ կապվեց քո բաղդը. առ նաև այս մեդալիոնը, որի հետ կապված օրհնութիւնը քեզ վրա թափվեց, որովհետև դու աւելի արժանի գտնվեցիր։ Տար և տուր այդ երկուսն էլ իմ նշանածին, պատմիր այս բոլորը, և թող քո երջանկութիւնը կատարեալ լինի... Ես արցունք չեմ ուզում։

Ասաց ու մեռաւ։

Պատերազմը վերջացաւ. ընկերը մենակ յետ եկաւ գիւղ, բայց իրանից առաջ այդ տխուր և անօրինակ անցքի լուրը հասել էր իր հայրենակիցներին։ Նրան ընդունեցին փառքով ու պատւով, ծաղիկներ սփռեցին ճանապարհին և գլխին պսակ դրին։ Ինքը՝ օրվայ հերոսը տխուր էր սակայն իր ընկերոջ կորուստի պատճառով։ Սրտաբեկ ու վշտոտ՝ նա խոյս տուեց հանդէսներից, գնաց դէպի վատաբաղդ ընկերոջ նշանածին, տուեց նրան չորեքնուկն ու մեդալիոնը և երբ փորձեց պատմել եղերական անցքը, յուզմունքը խեղդեց իր կոկորդը և միայն կարողացաւ ասել.

—Զոյգ գնացինք՝ մենակ եմ յետ գալիս, բայց երկինքը տեսաւ ամեն ինչ, նա գիտէ, որ այդ չէր իմ ցանկացածը։

Գեղեցիկ աղջիկը՝ արցունքն աչքերին վերցրեց արիւնոտ չորեքնուկն ու մեդալիոնը, երկար նայեց այդ տարօրինակ բոյսին, ապա երկուսն էլ պահեց իր ծոցում։

Ամիսներ անցան. աղջիկը համաձայնեց իր սպանված նշանածի անձնազոհ, ազնիւ ընկերոջ ամուսինը դառնալ, սիրեց նրան և երջանիկ դարձրեց։ Այն օրվանից մարդիկ սովորեցին բաղդը կապել չորեքնուկի հետ։

—Շատ, շատ տեսակ չորեքնուկներ կան աշխարհում, բարեկամներ, վերջացրեց տիկինը, նրանք բոլորն էլ բաղդ տալիս են, բայց միայն նրանց, որոնք գիտեն իրանց անբովանդակ, ունայն կեանքի միակերպութիւնը մի գեղագոյն վայրկեանում յուզել, գիտեն իրանց ողորմելի եսը մոռանալ ուրիշի երջանկութեան համար և գեղեցիկ մահի երեսին ժպտալ վեհութեամբ։ Ազնիւ արկածները, ինքնամոռացութեան յափշտակութիւնները դիւթական ձեռքեր են, որոնք ընդունակ են գոյն ու փայլ տալ, գեղեցկացնել շատ անգամ ամենատաղտկալի, ամենամութ գոյութիւններին։

Լռութիւն տիրեց. լուսնի շողերը շարունակում էին խաղալ մեր գլուխների վրա, կատուն ննջում էր մռռալով, ծառերը սօսափում էին մեղմիւ. մի վաղաժամ դեղնած տերև վար ընկաւ ծառից թափառելով բաղդից գանգատվող մեր ընկերոջ առաջ. նա վերցրեց այն, նայեց, խաղացրեց ձեռքի մէջ։

—Դուք ճշմարիտ էք ասում, իմ գեղեցիկ տիկին, ասաց նա, բայց ուշ է, ուշ է, ահա իմ չորեքնուկը։

Եւ նա ցոյց տուեց իր ձեռքի դեղնած տերևը։

Ա. Ահարոնեան

նոյնին զուամներ գրաւման, որ անցեալ տարի մեծ աղմուկ էր հանել:

—

Ուսանողութեան ամենալայն այն հանգամանքը, որ չատ անգամ զանազան հիմնարկութիւններ և անձերին պատմական տոնակատարութեան Թերթերը վաճառուում են կլուբներում Թըղթախաղի ժամանակ, չուսանող անդի կուլեւնայ մի ստամանկին կազմակերպութիւն, որով կարգելվի Թըֆլիսում ժամանակով տալ բերել այդպիսի Թերթեր և ներկայացնելով նրանց կլուբների կոմիտէներին փող տանելու նրանց փոխանակ: Այս կազմակերպութեան կարգադրիչ եղել է այն, որ զաստատուելուն չատ քննադրութիւնը դոյց են տուել, որ յամանի գրաւման այդ վասակումները առաջանում են թեթեւամտութիւնից, ասանց ներմտածուած գիտակցութեան, նայուեւ առեւտրական պայմաններ գանելով կլուբներում ընդունուած կարգերի մէջ:

—

«Անահիտ» հանդէսի մէջ կարդում ենք.—«Առաջիկայ ս. Թ. Տէր-Գրիգորեանեան մեզ կիմացնէ դասական մասը գ. Օ. Փիլիպոսեան մահուան հայ լուսանկարչին որ Անիի աւերակներում առաջին անգամ լուսանկարելն է եղած: «Տասը տարիէ ի վեր, կը գրէ գ. Տէր-Գրիգորեանեան, Փիլիպոսեան նստուածում էր Ձախում, ուր իր արուեստին սիրով ու համբերութեամբ նուիրված, մեծ սուտուն և համեստ ... էր 1901ին, Ձախի յատակում լուսանկարչական ... մէջ գրկած էր Հայաստանի Թանգարանը, որու համար ամենակարեւոր ... նկարներ ... լուսանկարչական գիտնականը ... անցուել ... մէջ ... վախճանած ըլլալ»:

—

Նոյն հանդէսի մէջ կարդում ենք.—«Փարիզեան Թերթերէն հանօրդում կիմանանք թէ baccalauréat classique-ի քննութեան և մաթեմատիքի ճիւղին մրցման մասնակցած և մեծ յաջողութեամբ վկայական ստացած է օրիորդ Հայուհի մը օր. Մարգրիտ Ճանպոլեան, քոյրը օր. Մարգրիտ Ճանպոլեան, որ ծանօթ է իր գասանդակեան գիտելիք ատաղձերով: Օր. Մարգրիտ Ճանպոլեան այդ յաջողութիւնն ունեցած է իր աշխատասիրութեան ասանց ֆրանսական վարժարանի մէջ մը ուսած ըլլալու»:

—

Ժողովրդական ընթերցարանութիւնների Թիֆլիսի ընկերութիւնը որոշել է մի գրականաերաժշտական երեկոյ կազմել ի պատիւ Կորոլենկոյի: Երեկոյթը պէտք է տեղի ունենայ նոյեմբերի 22-ին Նիկոլաեւսկոյ ցիրկում:

—

Թիֆլիսում կազմվել է մի մանկավարժական ընկերութիւն, որ մշակել իր կանոնադրութիւնը, ներկայացնելու է հաստատութեան: Սա երեխաների կրթութեան ... կարողութիւն տալու ընթացքի ... մանկական կանոնադրութիւնը պէտք է ներկայացնել ... ընկերութիւնը կազմվել է ուսուցիչների ... Թիֆլիսի ... կիրակի, նոյեմբերի 6-ին, ընկերութեան հիմնադիրների ժողովում, որոշվեց մի քանի փոփոխութիւններ մտցնել կանոնադրութեան մէջ և Թիֆլիսի նահանգապետի միջոցով ներկայացնել ներքին գործերի մինիստրի հաստատութեան:

—

Երեկչարթի նոյեմբերի 7-ին, իր արտասահմանեան ճանապարհորդութիւնից Թիֆլիս վերադարձաւ Թիֆլիսի նահանգապետ գնդապետ Սվեչին:

—

ԵՐԵՒԱՆԻՑ մեզ գրում են. «Այգեկոյթը արդէն սկսվել է, խաղողը չատ առատ է և առողջ և այդ պատճառով ամենալաւ տեսակը ծախվում է 22—23 բուբլի խալվարը, չը նայած, որ այս տարի չատ գնողներ կան: Այս տարի Երեւանը միջոց կունենայ արտահանել մեծ քանակութեամբ գինի, եթէ միայն պահանջ լինի»:

—

ՍԱՐԻՂԱՄԻՇԻՑ մեզ գրում են. «Հոկտեմբերի 2-ին այստեղ մի սպանութեան փորձ եղ կատարվեց: Մի արզրումցի հայ դանակի 4—5 վէրք է հասցնում իր կնոջը: Խեղճի երեխաները ճիչ ու աղաղակ էին բարձրացրել. «մամ մայրիկ, ջան մայրիկ, հայրիկը քեզ խնչու է սպանում»... Կնոջը տարան տեղիս զինուորական հիւանդանոցը. ասում են, որ վէրքերը Թեթեւ են: Կնոջ ամուսինը իսկոյն ձերբակալվեց: Այն հարցին, Թէ ինչու է կամեցել սպանել կնոջը, ասել է Թէ, կինս պոռնիկ էր: Եւ յիրաւի, այդ դէպքից 15 օր առաջ կինը մի երիտասարդի հետ փախել էր. ամուսինն էլ ետեւից գնաց և բերեց կնոջը, յայտնի չէ Թէ ծրահղեց: Ինչպէս երեւում է, հէնց այն օրվանից յարմար դէպքի էր սպասում, որ վերջ տայ կնոջ կեանքին: Մարդը համարեա Թէ ծեր է, իսկ կինը ջահել, հազիւ 26—27 տարեկան: Ո՞վ է մեղաւոր»...

—

ՎԼԱԴԻԿԱՎԿԱԶԻՑ մեզ գրում են. «Կիրակի, նոյեմբերի 4-ին, Վլադիկավկազի հայոց եկեղեցում հոգեհանգիստ կատարվեց հանգուցեալ Մելքիսեդէկ արքեպիսկոպոս Մուրադեանի համար: Եկեղեցին ծայրէ ի ծայր լիքն էր հասարակութեամբ: Պատարագին երգում էր պ. Ս. Դէմուրեանի կազմած երկսեռ քառաձայն խումբը: Պատարագից յետոյ Սաւրկեան քահանան քարոզ խօսեց, որի մէջ նկարագրեց հանգուցեալի կեանքը և գործերը»:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

—

Ամերիկան պատերազմ է ուզում. Ռուսաց «Новое Время» Թերթը միանգամայն անապատելի է համարում, որ ամերիկական ամենագլխաւոր Թերթերը պնդում են, Թէ Ճապոնիան պէտք է Ռուսաստանի դէմ պատերազմելու դուրս գայ Հեռաւոր Արեւելքում և Միացեալ-Նահանգներն էլ պէտք է եռանդուն օգնութիւն ցոյց տան Ճապոնիային:—«Մեծ Ովկեանոսը, ասում են այդ Թերթերը, ամերիկական մի լիճ պէտք է դառնայ: Իսկ եթէ Միացեալ-Նահանգները այժմեան յարմար առիթ ձեռքից բաց Թողնեն և իրանց անտարբերութեամբ Թոյլ տան, որ Ռուսաստանը տիրէ Մանջուրիան ու Կորէան, այն ժամանակ Մեծ Ովկիանոսի վրա կը խախտվի պետութիւնների հաւասարակշռութիւնը և այդ յօգուտ Ռուսաստանի»...

Բայց միայն մամուլը չէ, որ մեծ անհանգստութիւն է ցոյց տալիս Հեռաւոր Արեւելքի վերաբերմամբ: Պետական շրջաններն էլ յարված հետաքրքրութեամբ հետեւում են կատարվող անցքերին և պատերազմելու պատրաստութիւն են ցոյց տալիս: Միացեալ-Նահանգների պետական քարտուղար Գէյը նոյեմբերի 10-ին (ն. տ.) այդ առիթով երեք անգամ խորհրդակցել է Նախագահ Րուզվելտի հետ. մի և նոյն ժամանակ նա խորհրդակցութիւն է ունեցել և Չինաստանի ու Ճապոնիայի ներկայացուցիչների հետ և նոյն օրը ոչ պաշտօնական ձեւով ընդունել է Անգլիայի հաւատարմատարին:

Այդ բոլորը ցոյց է տալիս, որ Ամերիկան չափազանց չահագրգռված է Հեռաւոր Արեւելքի հարցերում և չատ է ուզում, որ Ճապոնիան պատերազմի դուրս գայ Ռուսաստանի դէմ: Այդ դէպքում նրա աջակցութիւնը Ճապոնիայի կողմն է լինելու, որովհետեւ այդպէս են պահանջում նրա առեւտրական-քաղաքական չահերը:

—

Մանջուրիայում սով է. Վերջին տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ Մանջուրիան՝ Ռուսաստանի ու Ճապոնիայի համար կռուախնձոր դարձած այդ ընդարձակ երկիրը այժմ տանջվում է սովի ճանկերում և օրհասական տագնապով սպասում է աւելի վտանգաւոր պատերազմի:

—«Մանջուրիայի ազգաբնակութեանը, ասում է «Echo de la Chine» լրագիրը, սարսափելի սով է սպառնում: Օրէցօր բազմանում են աւազակները, որոնք անխնայ կերպով Թալանում են տներ ու ամբողջ գիւղեր: Ցորդ անձրեւների պատճառով Մանջուրիայում կլորված են հաղորդակցութեան բոլոր ճանապարհները: Մինչեւ այդ անձրեւների գալը Մանջուրիայի բոլոր դաշտերը առատ բերք էին խոստանում, իսկ այժմ ամեն ինչ փչացած է և մանջուրացիները ստիպված են կերակրվել Թփերով ու ծառերի կեղեւով»:

—

Ճապոնացի քաղաքագէտի կարծիքը.—Ներկայ քաղաքական տնտեսական չահերի ցանցն այնքան լայն է, այնքան բարդ, որ աշխարհիս մի որ և է անկիւնում ընդհարում կամ փոփոխութիւն տեղի ունենալիս իսկոյն նա չարժվում է և իր ետեւից առաջ քաշում մեծ պետութիւններին: Հէնց այդ իրողութիւնն է պատճառը, որ Ճապոնիան համոզված է, Թէ Ռուսաստանի հետ պատերազմ բռնկվելու դէպքում ինքը մենակ Թողնուած չէ:

—Դուք կարող էք արդեօք մինչեւ վերջը պատերազմել Ռուսաստանի դէմ, հարցնում է «Patrie» լրագրի Թղթակիցը ճապոնական մի յայտնի քաղաքագէտից Վիեննայում:

—Մենք համոզված ենք, պատասխանել է ճապոնացին, որ մենակ Թողնուած չենք: Մեզ հարկաւոր է փառաւոր աջողութիւն միայն սկզբում, իսկ յետոյ կը լինեն և փող և դաշնակիցներ:

—Բայց ովքեր պէտք է լինեն այդ դաշնակիցները:

—Միթէ կարծում էք, որ Անգլիան ու Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգները հանգիստ ու անտարբեր կերպով են դիտում, Թէ Ռուսաստանն ինչպիսի գերակչռող դեր է գրաւում Հեռաւոր Արեւելքում:

Դրանից կարելի է եզրակացնել, որ Ճապոնիան յոյս ունի այդ երկու պետութիւնների դաշնակցութեան վրա:

—

Ե՞րբ է սկսվելու պատերազմը. Անգլիական լրագիրները չարունակ անհամար լուրեր են տպում Հեռաւոր Արեւելքի մասին: Այսպէս, «Morning Post»-ի Թղթակիցը Չի-Ֆուից հեռագրում է, Թէ ճապոնացիները դեկտեմբերի 29-ին պէտք է սկսեն պատերազմը: Բայց այդ օրը Պորտ-Արտուրում կատարեալ խաղաղութիւն էր տիրում: Այդ մի և նոյն Թղթակիցը իր երկրորդ հեռագրով յայտնում է, որ մի քանի օրից յետոյ ռուսները պէտք է սկսեն պատերազմական գործողութիւնները: Չինացի վաճառականները հեռանում են Եալուի հովտից, որը դառնալու է պատերազմի կենտրոնավայր:

—

ԻՆՉ Է ԿԱՏԱՐՎՈՒՄ ՄԱԿԵԴՈՆԻԱՑՈՒՄ

—

Սերբերի եւ թիւրքերի ընդհարումը.—Ծետինիէից ստացված հեռագրական տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ մօտ օրերս մի մեծ ընդհարում է տեղի ունեցել սերբերի և Թիւրքերի միջեւ չերնոգորիական սահմանի վրա: Ուշադրաւն այն է, գրում է «Новое Время» Թերթը, որ այդ ընդհարմանը մասնակցել են նաև Թիւրքական զօրքերը և այդտեղ Բերլինի դաշնագրի համեմատ կան և աւստրիական զօրանոցներ: Պարզ է, որ ամենաչնչին պատճառով կարող է աւստրիական զօրքն էլ միջամտել և այն ժամանակ հարցն աւելի կը բարդանայ:

Այդպէս ուրեմն, երբ փոքրիկ ազգերն են կոտորվում, ընդհարում—բարդութիւն չը կայ, իսկ երբ այդ մի և նոյնը կատարվում է մեծ պետութիւնների վերաբերմամբ, այն ժամանակ հարցը դառնում է և բարդ և ուչագրաւ:

—

Կռիւը շարունակվում է.—Վերջին ժամանակներս Թէև հեռագրական տեղեկութիւնները լուռ են ապստամբական չարժման մասին, սակայն դրանից դեռ չէ կարելի եզրակացնել, Թէ ամեն ինչ վերջացած է և Մակեդոնիան վերջնականապէս խաղաղված: Ո՛չ. կռիւը դեռ չարունակվում է և ռուսաց «Нов. Вр.» Թերթը այդ մասին հետեւեալն է գրում.

—«Հիւպատոսական զեկուցագրերը ցոյց են տալիս, որ Մօնաստիրի մօտ Պերիստեր սարի վրա մի չարք կռիւներ են տեղի ունեցել Թիւրքերի և բուլգարների միջեւ: Սպանված են 25 զինուոր, 2 օֆիցեր, իսկ մակեդոնացիներից 60 հոգի: Աւար վերցրած առարկաներից երեւում է, որ զօրքը կռուել է ոչ Թէ խռովարար հրոսակախմբերի հետ, այլ խաղաղ ազգաբնակութեան հետ, որ Թագնվել էր լեռներում:

Մի ուրիչ ընդհարում տեղի է ունեցել Դէմիր Հիսարի մօտ. սպանվել են 12 Թիւրքեր և 42 բուլգարներ»...

Թիւրքական պաշտօնական տեղեկութիւններն էլ գալիս են խոստովանելու, որ Թիւրք-մակեդոնական կռիւը դեռ չարունակվում է, արիւնը դեռ հոսում է:

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Մարաղա, սեպտեմբերի 11-ին

Այսօր տեղի ունեցաւ ռուսական Ճնադէժդա ընկերութեան գործակալութեան պաշտօնական բացման հանդէսը: Հանդէսին ներկայ էին՝ քաղաքապետը, տեղական յայտնի կրօնաւորը և քաղաքի յայտնի պարսիկ ու հայ վաճառականները:

Դրօշակներ, զինուորական երաժշտութիւն, քաղաքապետ, կրօնաւոր, այդ բոլորը չափազանց մեծ ազդեցութիւն է Թողնում ազէտ ամբոխի վրա:

«Թանզիմաթն է, Թանզիմաթը» *), փսփսում էին պարսիկները իրար ականջի:

Թանզիմաթ բառը պարսիկ ամբոխը հեչտութեամբ չէ մոռանում. ամեն անգամ, երբ երեւում է մեր կողմերում մի ռուս կամ եւրոպացի ճանապարհորդ, իր ճանապարհորդական հագուստով, որը, ի հարկէ, չատ հազուագիւտ է մեր կողմերում, «նայեցէք, Թանզիմաթն է», ասում են նրանք իրար, գլուխները Թափ տալով: Այս չնչին, սակայն տեղական ժողովրդի համար մեծ հանդէսը, բաւական է համոզելու նրանց, որ հէնց սա իսկ և իսկ Թանզիմաթն է:

Թէ ինչ սարսափելի և անդիման գոյն է տուել պարսիկ հոգեբանականութիւնը և ինչ-ինչ անբարոյականութեամբ համեմել նրան ու համոզել ժողովրդին, գրել անկարելի է. ժողովուրդը վախենում է նրանից, ինչպէս մի առասպելական եօթ գլխեան հրէչից:

Բացի «Նադէժդայից», «Ռոսսիեսկոյե» ընկերութիւնը եւս ունի այստեղ իր գրասենեակը:

Ներկայ պայմաններում, քանի որ ապրանքների փոխադրութիւնը դեռ եւս կատարվում է նահապետական ձեւով, ուղտ ու էչերով, ընկերութիւններն երբեք աջողութիւն չեն կարող ունենալ:

«Նադէժդա» ընկերութեան ընդհանուր Պարսկաստանի կառավարչի օգնականը և ընդհանուր Ատրպատականի գլխաւոր գործակալի օգնականը այսօր անցան Միանդօաբ, որտեղից պիտի անցնեն Սօվուջբուլախ, Ուրմի, Խօյ, Շահ-Թախտ, Ջուլֆա և ապա այնտեղից Դավրէժ: Գնացին ուսումնասիրելու այդ կողմերը ճիւղեր բանալու նպատակով:

Անցորդ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Ճապոնական լրտես օֆիցերները, որոնք ձերբակալված են Պորտ-Արտուրում, բանտն են դրված: «Morning Post» լրագիրը հաղորդում է, որ ճապոնական հիւպատոսը բողոքել է այդ ձերբակալութեան դէմ: Ռուսաց իշխանութիւնները Թողել են հիւպատոսի բողոքը անհետեւանք: Նոյն լրագրին հաղորդում են, որ Ճապոնիայում զինուորական կուսակցութեան գլուխ կանգնած են բարոն Տէրաուչի և արտաքին գործերի մինիստր բարոն Կոմուրա: Լուրեր են պտտում, Թէ ճապոնական կայսրը ուղարկել է Չինաստան իր անձնական ադիւտանտ Իտօյին, որին գաղտնի յանձնարարութիւն է տուած իմանալու, Թէ ռուս-ճապոնական պատերազմի դէպքում արդեօք Ճապոնիան կարող է յոյս դնել Չինաստանի վրա:

—Անգլիական լրագիրներում չարունակում են երեւալ յուզիչ տեղեկութիւններ Հեռաւոր Արեւելքի գործերի մասին: Այսպէս, Լոնդոնի մեծ Թերթերից մէկի Թղթակիցը հաղորդում է Չի-Ֆուից, որ իբր Թէ ճապոնացիները մտադիր էին Թշնամական գործողութիւններ սկսել Ռուսաստանի դէմ դեկտեմբերի 29-ին: Նոյն Թղթակիցը յետոյ հաղորդում է, Թէ Պորտ-Արտուրում ամեն ինչ խաղաղ է: Այնուամենայնիւ,—ասում է նա,—կարծում են, որ մի քանի օրից յետոյ ռուսները կը սկսեն պատերազմական գործողութիւններ Ճապոնիայի դէմ: Չինական վաճառականները հետզհետէ հեռանում են Եալու հովտից դէպի Չիֆու: Հաւանական է,—ասում է լրագիրը,—որ Գերմանիան նպաստում է Թշնամական գործողութիւնների սկսվելուն Ռուսաստանի և Ճապոնիայի մէջ, կամենալով օգուտ քաղել այդ հանգամանքից իր ազդեցութեան չրջանը Չինաստանում ընդլայնելու համար:

—Հիւսիս-ամերիկական Միացեալ-Նահանգների մամուլը ոչ միայն ցանկութիւն է յայտնում, որ Ճապոնիան առաջարկ գայ Ռուսաստանի դէմ, այլ մինչեւ անգամ պահանջում է, որ ինքը՝ ամերիկական կառավարութիւնը եռանդուն օգնութիւն ցոյց տայ Ճապոնիային: Ամերիկական գլխաւոր լրագիրները պնդում են, Թէ հանրապետական կառավարութիւնը չը պէտք է ձեռքից բաց Թողնէ յարմար առիթը Խաղաղ ովկիանոսը «ամերիկական ներքին լիճ» դարձնելու ծրագրի իրագործման հնարաւորութիւնը, որ առիթ կը տայ ռուս-ճապոնական պատերազմը:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

7 նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ: Տոնիայից ժամանեցին յունական Թագաւորը և Թագուհին:

ՄԵԼԲՈՒՐՆ: Այստեղ մեծ քանակութեամբ աւստրիական արճիճ է գնված Չինաստան ուղարկելու ճապոնացիների և ռուսների համար:

ՄՈՍԿՎԱ: Մոսկվայի համալսարանների բոլոր ֆակուլտէտներում հիմնվում են ուսանողական

*) Թանզիմաթ բառը ծագում է արաբական «նոր օրէնք» բառից, իսկ Թանզիմաթ, րէֆօրմ բառի իսկ Թարգմանութիւն է:

փոխադարձ օգնութեան դրամարկղներ, կազմակերպւում է ուսանողական գիմնաստիկական ընկերութիւն,

ՄՕՍԿՎԱ. Այսօր արտասահմանից վերադարձան Մեծ Իշխան Սերգէյ Ալէքսանդրովիչ, Մեծ Իշխանուհի Ելիսաւէտա Ֆէոդորովնա և Մեծ Իշխան Պաւէլ Ալէքսանդրովիչի երեխաները.

ԲՈՒԴԱՊԷՇՏ. Ներքին գործերի մինիստրը խորհրդարանին կառավարութեան ծրագիրն է ներկայացնում. 1) լրագրողների և հանդեսների համայնքների ինքնավարութեան վերաբերմամբ. 2) պատասխանատուների դրութեան մասին. 3) մամուլի մասին: Կարծիքներ յայտնւում է դատաւորների անկախութեան և ազատութեան մասին, ինքնավարութեան վրայ, վերահսկողութեան մինիստրութեան և քաղաքական հալածանքների դէմ. Կառավարութիւնը հոգ կը տանի ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման մասին, անհրաժեշտ ուսումնական, քաղաքական զինւորական և դպրոցական առաջադրութիւններ, զինուորական երդման մասին, բանակի բարենորոգում, հետզհետէ կառավարութիւնը լուրջ ուշադրութիւն դարձնելու է բնիկների լեզուին. կայսրութեան ազգերի ներդաշնակութեան վրայ: Կը վերաբերէ զինուորական վարչութեան ծախսերին, զինուորական բիւջէին, զինւորական կրթութեան, զինուորական դատարանների բարեփոխման:

ՏԱՆԺԵՐ. Եկան ասպետին գերմանական և ֆրանսիական պատերազմական նաւերը:

ՆԻԱՊՕԼ. Հոկտեմբերի 6-ին նորից Վեզուվի պատուածումն էր.

8 հոկտեմբերի

ՍՕՖԻԱ. Բ. Դուալ պատրաստից յայտագիր ի պաշտօնական Թուրքիային և Աւստրո-Ռուսաստանի նոր առաջարկութիւնները, խոստանալով ամեն ինչ, որ հնարաւոր է, ինչպէս միշտ, պաշտօնական թուղթեր կազմելով և Մակեդոնիայում նոր օրէնքներ, որոնք արդէն են համաձայնում ըէֆորմների անցկացնելու—Մակեդոնական կոմիտէների ներկայացուցիչները ամենակտրական կերպով հրաժարւում են Լոնդոնում ապրող մի ինչ որ Լազարեվիչից, որը յայտարարութիւններ է անում կոմիտէների անունից և մի քանի միլիոնների փոխառութիւն է առաջարկում:

ՎԻԷՆՆԱ. Ցուլնական Թագաւորը հրաժարվեց Վիէննան այցելելու գիտաւորութիւնից:

ԲԷԼԳՐԱԴ. Սկուպշչինան ընդունեց Թիւրքիայի հետ առեւտրական դաշնագիր կապելու վերաբերեալ օրինագիծը:

ՊԷԿԻՆ. Ռուսական, բրիտանական և ճապօնական միսսիաները յամառութեամբ հերքում են աաշխիկայ ռուս-ճապօնական պատերազմի մասին լուրերը:

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ. Գեներալ-լէյտենանտ Լենևիչ նշանակված է պրիամուրեան զինուորական շրջանի հրամանատար և պրիամուրեան կազակ զօրքերի նակազնոյ ատաման:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԽՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀԱՐԿԱՒՈՐ Է ՄԱՔՈՒՐ ՀԱՅԵՐԷՆ ԽՕՍՈՂ

ՄԻ ՕՐԻՈՐԴ

Ընտանիքում երեխաների հետ խօսելու համար: Բնակարան Կրասիլնիկեանի. уголъ Лермонтовской и Сергіевской, домъ № 10.

2—3

ՄԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

որ բաւական ժամանակ հաշուապահի ու օգնականի պաշտօն է վարել, իսկ վերջին ժամանակներս քաղաքային դպրոցներից մէկում ուսուցիչ էր, կամենում է առանալ մի որ և է համապատասխան պաշտօն: Հարցնել նամակով կենտրօնական դրատաճառանոցում Յովհաննէս Գրիգորեանին:

2—3

ՎԱՏԱՀՄԱՄԲ ԾԱԽՎՈՒՄ Է

ՄԻ ՏՈՒՆ

իր խանութներով: Տարեկան զուտ արդիւնքը 10%-ից աւելի: Բաղարնայա փող. № 8:

4—5

ԹԻՖԼԻՍԻ ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

ՌՈՒՍԱՑ ՕՊԵՐԱ

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 9-ին

կը ներկայացվի

ԿԱՐՄԷՆ

Օպերա 4 գործ. երաժշտ. Բիզէի:

Մասնակցում են.—Տ.տ. Կարատավինա, Կարբի, Լելինա, Ֆեդորովա: Պ.պ. Ֆիգներ, Իլիուշենկօ, Գլազկօվ, Սանդուրսկի, Գրինեվ, Գավրիլօվ:

Սկիզբը երեկոյեան 8 ժամին:

Ազգ. Վաղը, ուրբաթ, հոկտեմբերի 10-ին, կը ներկայացվի «Հուգօնոտներ»: Շաբաթ, հոկտեմբերի 11-ին, 3-րդ գալա-ներկայացում. կը ներկայացվի Նորին Մեծութեան սոլիստ Ֆիգների մասնակցութեամբ «Օպրիչնիկ»: Պատրաստվում է ներկայացման համար առաջին անգամ Թիֆլիսում «Ֆրանչեսկա դա Րիմինի» օպերա 4 գործ. երաժշտ. Նապրավնիկի:

1—1

Աբօնըմենտ 2

ԱՐՏԻՍՏԻՔԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՕՆ

Հինգշաբթի, հոկտեմբերի 9-ին

Հայոց դրամատիքական ընկերութեան խումբը

կը ներկայացնէ

ՎԱՆԻՒՇԻՆԻ ԶԱՒԱԿՆԵՐԸ

Դրամա 4 արար. հեղ. Նայդենովի, թարգմ. Յ. Աբէլեանի:

Մասնակցում են.—Տ.տ. Աշխէ. Աւետեան, Մայսուրեան, Մելիքեան, Յեթարեան, Նունիկեան, Սաթինիկ-Ջմշկեան. պ.պ. Աբէլեան, Ադեան, Ալիխանեան, Աղայեան, Պետրոսեան, Տէր-Դաւթեան, և ուրիշները:

Սկիզբը ժամը ճիշդ 8-ին

1—1 Ռէժիսոր՝ Յ. Աբէլեան

Մի ճեմարանաւարտ

երիտասարդ որոնում է հայոց լեզուի դասեր: Հարցնել «Մշակի» խմբագրատանը:

1—5

Լոյս է տեսել և ծախվում է

„ԲԱՆԲԵՐ“

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ա. գիրքը. Բ. գիրքը լոյս կը տեսնի նոյեմբերի վերջերին:

Բաժանորդագինն է չորս րուբլի (4 ր.), արտասահման 12 ֆրանկ: Առանձին համարներով ծախվում է 2 ր. 50 կոպ.:

Բաժանորդագրութիւն ընդունվում է եւ մասամբ—գրվելիս 2 ր. 50 կ., մնացածը երկրորդ գրքի լոյս տեսնելիս:

Դիմել խմբագրութեանը С.-Петербургъ, Невск. пр. 55, և կամ հայ գրավաճառներին:

2—3

Լոյս տեսաւ

ԶԷՅԹՈՒՆՑԻ

ԶԷՅԹՈՒՆԻ ԱՆՑԵԱԼԷՆ ԵՒ ՆԵՐԿԱՅԷՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՀԱՏՈՐԸ

Պատկերներով

Գինն է 1 ր. 25 կոպ. 10 օրինակ միանգամից գնողին 1 օրինակ ձրի կուղարկվի:

Ցանկացողները կարող են ձեռք բերել նաև Առաջին հատորը: Վերադիր վճարով ուղարկվում է միմիայն նրանց, որոնք ուղարկում են գումարի մի փոքր մասը:

Դիմել՝ Баку, Оганнесу Газанчіанцу.

3—4

Վիեննիյ բեռդ

Արաքս հիւրանոցում

կան գատարկ սենեակներ, կանտօրներ, սկլադներ նաև ճաշարան իր խոհանոցով, որոնք տալիս ենք վարձով չատ մատչելի գներով:

3—6

Լոյս տեսաւ

1904 թ. Մ. ՉՄՇԿԵԱՆԻ ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Կիլիկիայ նորօծեալ կաթողիկոսի և հանգուցեալ արքեպիսկոպոս Մելքիսեդեկ Մուրադեանի պատկերներով:

Հասցէն՝ Թիֆլիս Մակար Չմշկեանի:

3—10

ԲԺԻՇԿ

Ռ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ընդունում է մասնաւորապէս սիֆիլիս, մորթու և վեներական ախտ ունեցող հիւանդներին:

Քիմիկօ-միկրօսկոպիական կաբինէտ:

Ամենայն օր Առաւօտ. 12—2 ժ.

Երեկոները 5—6 ժ.

Մեծ Վանքի փողոց, տուն Կուզանովի. № 20. Բախչիևի դեղատան կից. Большая Ванкская ул. домъ Кузанова, № 20, рядомъ съ аптекой Бахчіева.

14—100

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

ՎԱՀԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Վերադարձել է հանքային ջրերից և վերսկսել է հիւանդների ընդունելութիւնը: Գանօվսկայա փող. № 20, տ. Թամամշեվի (Гановск. ул., д. Тамамшева, № 26).

Առաւօտեան 9—$10^1/_2$ ժամը

Երեկոյեան 5— 7 ժ.

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳ-ԲԷԳԵԱՆ.

ԱԶՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդունելութիւն ամեն օր.

Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12

Երեկոյեան » 5-ից մինչև 7

Վելիամինօվսկայա փ. № 16, տուն Եղիազարեանի:

28—100

Ֆրանսերէն դասեր

Տալիս է մի հայ օրիորդ, վերջացրած Ժընեւի համալսարանը:

Դիմել՝ Вельяминовская ул. № 19.

15—15

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՈՒՍԱԾ

ՄԻ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

Փնտռում է վաճառատան մը մէջ մի պաշտօն: Պատրաստ է նաև աժան գնով գերմաներէն դասեր տալ: Դիմել՝ Варшавскіе номера գերմանական եկեղեցու մօտ:

3—3

Շուտով կը վաճառվին

Ե. ԹՈՓՉԵԱՆԻ ԽՄԲԱԳՐԱԾ

„ԼՈՅՍ“

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Գները. գրպանի օրացոյց—20 կոպ., պատի հաստատուն—50 կոպ. (պօստային ճանապարհածախս 10 կոպ.), սեղանի օրացոյց-հանդէս—1 րուբլի, ոսկեզօծ կազմով 1 ր. 25 կոպ. (պօստային ճանապարհածախս 25 կոպ.):

Երեք օրացոյցները միասին (սեղանինը ոսկեզօծ կազմով)—ճանապարհածախսով 2 րուբլի: Արտասահման 6 ֆրանկ:

Վերադիր վճարով պահանջողները պէտք է ուղարկեն արժէքի գոնէ 1/4 մասը: Գումարով գնել ցանկացողները պէտք է շտապեն յայտնել իրանց պահանջը, որպէս զի հնարաւորութիւն ունենանք իր ժամանակին կատարել:

Դիմել՝ Тифлисъ, Троицкая 11, Е. Топчяну. Արտասահմանից Tiflis, Troizkaia 11 E. Toptschian.

3—3

ԱԿՆԱԲՈՅԺ

Յ. ՏԷՐ-ՊՕՂՈՍԵԱՆ

Ընդունելութիւնը ամեն օր

Առաւօտեան ժամի 9-ից մինչև 12

Երեկոյեան » 5-ից մինչև 6

Մադաթեան փ. Արզումանցի տ. № 11 Ալէքսանդրեան այգու դիմաց:

8—25

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ունեցողներին

Ընդունում է 9—11 ժ. առաւօտը և 5— 7 ժ. երեկոյեան:

Վելեամինօվսկայա փողոց, տ. Սաֆարովի, № 18.

8—10

Լոյս տեսաւ

ԻՎԱՆ ՎԱԶՕՎԻ

ԼԾԻ ՏԱԿ

վերնագրով վիպական գրուածքը բուլղարական կեանքից, թարգմ. Յ. Արարաջեանի

Գինն է 80 կ.

Դիմել՝ հայ գրավաճառներին և հետեւեալ հասցէով Петербургъ, Институтъ Гражданскихъ Инженеровъ, Мкртичу Гондагсазяну.

3—3

ՊՈՒՇԿԻՆԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳՈՒՄ

ԼԵՇՏՈՒԿՕՎ ՓՈՂՈՑ, 4.

Ընդունում է մատչելի գնով ամեն տեսակ տպագրական, վիմագրական, կազմարարական և գծագրական գործեր:

7—10

ԳՈՒՏՏԵՆԲԵՐԳ ԳՐԱԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

վաճառվում են հետեւեալ նոր հրատարակութիւնները

«Զէյթունի անցեալէն և ներկայէն, գրեց Զէյթունցի, մասն ա. 1 ր. 50 կ.
» » » » » » բ. 1 ր.
«Երազ կամ Օսկան Պետրովիչը Եդեմում, Ա. Սարգսեանի 20 կ.
«Խնկը», Վ. Փափազեանի 10 կ.
«Կեանքը ծովերի խորքում», Լուանկեվիչի, 50 պատկերով 30 կ.
«Մարերը», Մաքսիմ Գորկիյ, թարգմ. Յովհ. Ստեփանեանց 5 կ.
«Բոշա», Ահարոնեանի, հայերէնից թարգմ. ռուսերէն Գ. Մէլիք-Կարագեօզեան 20 կ.
«Եւգինէ», Շիրվանզադէի, դրամա 3 գործող. 50 կ.
«Պատմական պատկերներ», Ե. Շահազիզի 60 կ.
«Պատկերազարդ այբբենարան», Ղ. Աղայեանի 13 կ.
«Ազգային պատիւը կամ նախախնամութեան մատը», Ալթունեանի, 4 հատոր 2 ր. 40 կ.
«Արդարն ու մեղաւորը», Տօլստոյի 5 կ.
«Տրիլբի», դրամա 4 արարուածով, թարգմանութիւն Լ. Մէլիք-Ադամեանի 25 կ.
«Երեք մահ», Տօլստոյի 10 կ.
«Մանօթ պատկերներ», Յ. Դուրբախեանի 75 կ.
«Շիլլեր», 2 հատոր, Թաալեանի, չթեղ կազմով 4 ր.
«Աղջիկը», բժ. Արծրունու 60 կ.
«Ոսկի աքաղաղ», Րաֆֆիի 1 ր.

Դիմել.—Книжный магазинъ „Гуттенбергъ“, Тифлисъ, д. Лалаева, на Дворцовой улицѣ, Г. Галустяну.

2—3

ԱՄԵՆԱՎԵՐՋԻՆ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ!!!

Վ. ԵՒ Ա. ԽՈՒԴԱՎԵՐԴԵԱՆՆԵՐԻ ՀԱՆԴԵՐՁՆԵՐԻ ԽԱՆՈՒԹՈՒՄ

որ գտնվում է Գոլովինսկիյ Պրօսպեկտի վրա I գիմնազիայի հանդէպ

Ստացված է ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ներկայ և եկող սեզօնների համար կանանց, տղամարդկանց և երեխայոց պատրաստի հագուստներ, կարված պարիզեան և բեռլինեան ամենավերջին տարազով:

Ունենք նաև քաղաքացիական բոլոր հաստատութիւնների և միջնակարգ դպրոցների հագուստներ:

Ընդունում ենք մեր սեփական կտորներից—տղամարդկանց հագուստների ամենայն տեսակ պատուէրներ—որոնք տրվում են ռուսական և արտասահմանեան ամենայայտնի գործարաններից: Արժանութեան կողմից՝ չունի ոչ մի մրցող:

8—10